

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA PROJELERİ
KOORDİNASYON BİRİMİ

**LİTERATÜR ARAŞTIRMASI VE E-MAKALE VERİ TABANI
OLUŞTURMA**

Proje No: SBA-08-626

Proje Türü: NAP (Normal Araştırma Projesi)

SONUÇ RAPORU

Proje Yürütücüsü:
Prof. Dr. F. Beğlü DİKEÇLİGİL
Edebiyat Fakültesi/Sosyoloji Bölümü

Araştırmacıların Adı Soyadı
Doç. Dr. Koray DEĞİRMENCİ
Edebiyat Fakültesi/Sosyoloji Bölümü

Öğr. Gör. A. Yonca GENÇOĞLU
Edebiyat Fakültesi/Sosyoloji Bölümü

Aralık 2011

KAYSERİ

ÖZET: Bilimsel faaliyete başlamanın ve yürütmenin tamamen halihazırda varolan bilimsel bilgi birikimine dayandığı her düzeyde bilimsel çalışma yapanların bildiği bir gerçektir. Günümüzde araştırmacıların bilimsel bilgiye erişimi temelde günümüz teknolojik altyapılarını kullanan elektronik online veritabanı sistemleriyle sağlanmaktadır. Kıta Avrupası ve Kuzey Amerika’da bilgiye ulaşmak için tasarlanan elektronik veri tabanı sistemleri çok uzun süreden beri kullanılmaktadır. Ancak ülkemizde özellikle de yerelde üretilen bilimsel bilgiyi saklama ve yeniden elde etmeye yönelik sistemler tatmin edici olmaktan uzaktır. Projenin temel amacı, sosyolojinin kapsamına giren ve çeşitli dergi ve edisyon kitaplarda yayınlanmış Türkçe akademik nitelikteki makalelerin Erciyes Üniversitesi Sosyoloji Bölümü resmi web sitesinde işletilecek olan E-Makale veri tabanı aracılığıyla erişiminin sağlanmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Bilimsel Bilgi, Elektronik Online Veritabanı, Araştırma, Erişim, Saklama.

ABSTRACT: Almost all scholars in various academic fields of research are aware of the fact that initiating and carrying out any scientific activity wholly depends on the existing body of scientific knowledge. Today, researcher's access to the scientific knowledge is generally provided by the electronic online database systems which are developed by using contemporary technological infrastructure. The online databases for the purpose of accessing knowledge has a relatively long history in the Continental Europe and North America in contrast to Turkey where such systems especially dedicated to store and retrieve locally produced scientific knowledge are far from being satisfactory. The main aim of this project is to provide access to the academic articles in the field of sociology written in Turkish and published in various journals and edited books via E-Makale database to be operated in the official website of the Department of Sociology at Erciyes University.

Keywords: Scientific Knowledge, Electronic Online Database, Research, Access, Storage.

İÇİNDEKİLER

BÖLÜMLER	Sayfa No
ÖZET	2
ABSTRACT	3
İÇİNDEKİLER	4
FİGÜRLER VE TABLOLAR	5
1. AMAÇ VE KAPSAM	6
2. GENEL BİLGİLER	6
3. GEREÇ VE YÖNTEM	11
4. BULGULAR	13
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	19
6. KAYNAKLAR	22
EKLER	23
EK 1 E- Makale Veri Tabanı Ara Yüzü	23
EK 2 E-Makale Veri Tabanı Tanıtım Yazısı	24
EK 3 E-Makale Örnek Arama Sonucu Sayfası	25

FİGÜRLER VE TABLOLAR

Figürler

Figür 1. Literatür Veri Tabanı oluşturulması sürecinde takip edilen döngüsel yöntem şeması.....	13
Figür 2: E- Makale Veri Tabanı Ara Yüzü	24
Figür 3: E-Makale Veri Tabanı Tanıtım Yazısı.....	25
Figür 4: E-Makale Örnek Arama Sonucu Sayfası.....	26

Tablolar

Tablo 1. Proje Kapsamında Yapılan Çalışmalar.....	19
---	----

1. AMAÇ VE KAPSAM

Proje başvuru formunda da belirtildiği gibi, projemizin konusu, sosyolojinin kapsamına giren ve çeşitli dergi ve derleme kitaplarda yayınlanmış Türkçe akademik nitelikteki makalelerin taranarak tespit edilmesi ve tam metinlere dayanan e-makale veri tabanı oluşturularak Sosyoloji Bölümü web sitesinde araştırmacılara sunulmasıdır. Bu yolla, ulaşılan makalelerle oluşturulmuş olan e-veri tabanında makalelerin tam metinlerine; yazar adı ve soyadı, yayın adı, dergi/ kitap adı, yayın tarihi, ISBN numarası ve anahtar kelimeler ile hızlı bir biçimde ulaşılması amaçlanmıştır. Bu konu kapsamında projemizin amacı, sosyoloji kapsamına giren makaleleri tarama ve erişim konusunda yaşanmakta olan sorunu çözmek ve araştırmacılara hizmet sunmak olarak belirlenmiştir.

2. GENEL BİLGİLER

Bilimsel bilgi birikimine dayanmaksızın bilimsel faaliyete başlamanın ve yürütmenin imkansızlığı her düzeyde bilimsel çalışma yapanların bildiği bir gerçektir. Literatüre dayanma gerçeği ve ihtiyacı araştırmacının statüsüne, araştırmacının türüne, amacına ve yöntemine göre değişmemektedir. Ancak, bilimsel bilgi üretimi ve gelişiminde literatüre ilişkin veri tabanı oluşturma bu denli önemli bir yer arzetsede ülkemizde bu yöndeki çalışmalar henüz yok denecek kadar azdır. Halbuki, bilimsel bilgi birikimine katkı sağlamayı amaçlayan temel araştırmalar kadar sorun çözmeye yönelik bu türlü uygulamalı araştırmalar için de mevcut bilgi birikimine dayanmak zorunluluğu vardır. Aynı zorunluluk belirli bir konuda görüş ve eğilim tespit etmeye yönelik bir kamuoyu araştırması için bile söz konusudur. Bu nedenle bilim ve araştırma dünyası için mevcut bilgi birikimi son derece önemlidir.

Doğal olarak, literatüre ilişkin veri tabanı oluşturma çalışmalarında alandaki eserlerin tamamı hedef alınamaz. Dolayısıyla projemizin kapsamına girecek yayınların belirlenmesi

için birkaç temel esas alınmıştır. Öncelikle makale yazarları, akademik çalışma yapanlarla sınırlandırılmıştır. Akademik ünvanlı kişilerin yanı sıra dokorasını tamamlamamış veya henüz bu sürece başlamamış araştırma görevlileri ve öğretim görevlileri kadar akademik hayata intisap etmemiş, ancak yüksek lisans veya doktora yapmış kişilerin yazmış olduğu yayınlanmış makaleler de proje kapsamına alınmıştır. İkinci sınırlandırma ölçütümüz ise disiplinler ile ilgili olmuştur. Konusu gereği sosyoloji diğer sosyal bilimler ile yakından bağlantılıdır. Yine proje kapsamının belirsiz hale gelmemesi için belirli akademik bölümler seçilmek zorundadır. Sosyoloji Bölümleri, İlahiyat Fakültesi Din Sosyolojisi Anabilim Dalları, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Bölümleri elemanlarının ve bu alanda çalışan bilim insanlarının (öğretim üyeleri, öğretim elemanları ve lisansüstü programı tamamlamış öğrenciler) yayınlanmış makaleleri ile proje kapsamı çerçevelendirilmiştir.

Bu sınırlandırmaların gerekçesi son derece açıktır. Bir etkileşim ağları örüntüsü olarak toplumu inceleyen sosyolojinin, neredeyse, uçsuz bucaksız bir ilgi alanı vardır. Bu nedenle “insan elinin değdiği her şey sosyolojinin konusudur” denilmiştir. Projenin konusu akademisyenlerce yazılmış makaleler ile sınırlandırılmıştır. Aksi takdirde bu kadar geniş bir alanda kaybolmak kaçınılmazdır.

Proje başvuru formunda da belirtildiği üzere, projemizin amacını, literatüre ulaşmadaki zorlukları aşmak ve araştırmacılara hizmet sunmak olarak belirtmiştik. Burada “sorunu çözmek” ve “hizmet” konusundaki gerekçelerimizi vermek istiyoruz. Temel gerekçe günümüzde kaynaklara ulaşma imkanının artmasına rağmen belirli alanlarda bu konuda büyük sıkıntıların yaşanıyor olduğu gerçeğidir. Bilindiği üzere üniversite kütüphanelerinin online hizmetleri içinde çeşitli e-veri tabanları yer almaktadır. Ancak bu veri tabanları yurtdışındaki süreli yayınları ve özellikle İngilizce yazılmış makaleleri kapsamaktadır. “Hizmet” amacına gelince temel gerekçemiz, sadece akademik çalışma yapanların değil diğer araştırmacıların da en kısa zamanda tam metne ulaşmalarına imkan sağlamaktır. Bu proje ile

sosyoloji kapsamında ulaşılan Türkçe yayınlanmış makalelere tam metin olarak ulaşmak mümkün olacak, Türkçe bilgi birikiminden haberdarlık düzeyi artacaktır.

Projemizin halihazırda sağladığı ve sağlayacağı somut yararlar şunlardır:

- 1) ncelikle projemiz sosyoloji literatürüne ihtiyaç duyan herkese (akademik çalışma yapmayanlar da dahil olmak üzere) en kısa zamanda tam metne ulaşabilme olanağı sağlamıştır. Bilindiği gibi Türkiye’de, özellikle büyük kentler dışındaki kentlerde dergilere ulaşmak büyük bir sorundur. Ayrıca yayın hayatından çekilmiş dergilere ulaşmak ise neredeyse imkansızdır. Bu açıdan projemiz ile beklenen faydayı sağlama potansiyeline kavuşulmuştur.
- 2) İkinci yarar, eski tarihlerde yayınlanmış makaleler kadar yeni baskıları yapılmayacak olan makalelerin literatür denizinde kaybolmalarını nleme anlamında bir adım atılmıştır. Zira akademisyenlerin büyük bir kısmının makaleleri bir kitap halinde yayınlanmış değildir. Tam metne kolay ve hızlı erişim sayesinde bu makalelerin günışığına çıkarılması için teknik altyapı sağlanmıştır.
- 3) Yurtiçi ve yurtdışı yayınlarda makalelerin referans olarak gösterilmesinde sayıca ve nitelik olarak büyük bir ilerleme sağlanacağı düşünülmektedir.
- 4) Sisteme erişim herkese açık olduğu için akademik sosyoloji literatüründen çok sayıda kişi yararlanabilme olanağına kavuşma olanağına sahip olacaktır.

Günümüz teknolojileri büyük ölçüde yüzyüze ilişkilere dayanan ve kaynakların dağıtımının fiziksel altyapıya dayandığı konvansiyonel kütüphane hizmetlerinden, akademik ağların ve aktarımın yüzyüze ilişkilere dayanmadığı, kaynağın dağıtımının ve elverişliliğinin materyal terimlerle ifade edilemediği bir elektronik veritabanı sistemine geçilmesine olanak vermiştir. Steele (1998) elektronik verilere dayanan akademik kaynak dağıtımı ve hizmetlerini şu özellikleri ile sıralamaktadır:

- 1- Dağıtılan ve kullanılan kaynakların yapısını ve içeriğini etkileme gücüne sahip olması.

- 2- Bilgi/iletişim hizmetlerinin kişiselleştirilmesi.
- 3- Erişimde konumun eskisi gibi özel bir engel teşkil etmemesi.
- 4- şeffaf erişim sisteminin çok farklı alanlardaki bilgi kaynaklarına aynı anda erişime izin vermesi.
- 5- Gelişkin veri tabanlarında farklı medyumların aynı anda kullanıcıya sunulması.
- 6- Akademideki diğerk kişilerle işbirliğıne dayanan bir ağı ortamında etkileşime izin vermesi.

Elektronik kaynakların akademide giderek daha fazla yer tutması ve yaygınlaşması bir yandan akademideki etkileşim örüntülerinin doğıasını etkilemekteyken diğerk yandan da kullanıcıların kaynaklardan beklentilerini ve bu kaynakları kullanım biçimini de doğrudan dönüştürmektedir (Moyo, 2004: 229). Dolayısıyla elektronik veri tabanlarının konvansiyonel kütüphane hizmetleri ve akademik etkileşim alanında yarattığı dönüşümleri sadece biçime dair bir dönüşüm olarak değıil, bu kaynakların kullanımı ve yeni kaynakların üretilmesi sürecinde de ciddi bir değıişimi tetikleyen bir olgu olarak görmek yerinde olacaktır.

Bugün neredeyse gelişmiş akademik kaynak paylaşım ve üretim sistemlerinin temeli haline gelen elektronik veri tabanı olgusunun gelişimine bakmak faydalı olacaktır. Elektronik kaynakların üretilmesine ve dağııtımına izin veren teknolojik gelişimlerin ilk ve orta safhalarında, özellikle 1990'ların başında, elektronik veri tabanının akademik bilgi üretim ortamında ciddi bir direniş ve çatışma alanı oluşturduğunu göz ardı etmemek gerekir. Örneğın İngiltere örneğinde akademik yöneticilerin bu tür bir girişime sıcak bakmadıklarını ve akademik cemaatin bu tür bir yapıya henüz hazırlıklı olmadığı gibi bir gerekçeyle elektronik kaynak ve veri tabanı kullanımını desteklemediklerini gözlemekteyiz (Bell, 1997: 3). Elektronik veri tabanı ve kaynak paylaşımı bu evrede sadece konvansiyonel kaynak sistemlerinin temsilcilerinin gösterdiği direnç nedeniyle değıil aynı zamanda da kullanıcıların bu kaynaklara erişim ve istediğini bulma yönündeki teknolojik okur yazarlığın düşük olması nedeniyle de çok verimli olamamıştır. Teknoloji kullanımındaki artan beceri sayesinde

elektronik veri tabanlarının ve kaynak kullanımının önündeki engeller en azından kullanıcı açısından çözülmüştür. Bu erken evrede bile elektronik kaynak seçeneklerinin artırılması gerektiği ve bu kaynakların kullanılmasını hızlandırmak ve kolaylaştırmak için kullanıcının daha fazla teknolojik beceri sahibi olması gerektiği ifade edilmiş, ve gelecek için elektronik veri tabanının ve kaynak kullanımının çok umut verici bir tablo çizdiği de ayrıca vurgulanmıştır (Hallmark, 1994). Basılı kaynakların egemen olduğu dönemdeki akademik etkileşimin sıralamasında ya da hiyerarşisinde (yazar, yayıncı/kütüphane/editör, okuyucu) elektronik dönemle birlikte birçok değişim olmuştur. Bu değişim çoğunlukla akademik kaynakların paylaşılması ve yeni kaynak üretilmesinde olumlu bir yeni tür sıralamaya neden olmuştur (Schauder, 1993: 32). Diğer yandan elektronik kaynaklar basılı kaynakların önemini değilse de bunların konvansiyonel dağıtım ve paylaşım sistemlerinin sıralamasını ve hiyerarşik yapısını doğrudan etkilemiş, aynı zamanda farklı alanlarda çalışan bilim insanlarına yeni kavramsal modeller, arşivleme mantığı ve araştırma becerileri kazandırmıştır (Talja ve Maula, 2003).

Görüldüğü üzere elektronik veri tabanlarının yaygınlaşması ve bu yaygınlaşmayla beraber akademik etkileşimin yapısında görülen değişiklikler özellikle Batı ülkelerinde son birkaç on yılda en çok vurgulanan değişimlerin başında gelmektedir. Ülkemizde elektronik veri tabanlarının yaygınlaşması da özellikle son onyıldır çok önemli bir gelişme kaydetmiştir. Sadece metropollerde bulunan üniversiteler veya araştırma merkezleri değil diğer şehirlerde bulunan üniversiteler ve araştırma merkezlerinde de uluslararası elektronik veri tabanlarına aboneliğe özellikle önem verildiğini, özellikle akademik dergilerde yayınlanan makalelere bilim insanlarının bu veri tabanları aracılığı ile ulaştığını gözlemek mümkündür. Bu aynı zamanda ülkemiz akademisinde uluslararası yayınlara verilen önemi de giderek artıran bir faktördür. Bilimsel gelişimin önemli özelliklerinden birisi olan atıf olgusunun gözlenmesi ve farklı kaynaklar arasındaki bağıntıyı anlamak açısından da elektronik veri tabanının ve kaynak kullanımının önemi büyüktür.

Ancak, özellikle uluslararası veri tabanı kurumlarına abonelik aracılığı ile sağlanan bu elektronik kaynak kullanımının uluslararası literatür ile sınırlı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu elektronik veri tabanları özellikle uluslararası indeksleme ve kataloglama servislerince taranan dergilerdeki materyale ulaşımı sağlamaktadır. Ülkemizde yayınlanan üniversite dergileri veya akademik nitelikli diğer dergilerde yayınlanan bilimsel nitelikteki çalışmaları bir araya getiren tatmin edici nitelikte bir veri tabanı bulunmamaktadır. Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (Tübitak- ULAKBİM) bu yönde takdir edilecek çalışmalara imza attıysa da henüz ülkemizde bu alan tatmin edici olmaktan uzaktır. Varolan girişimler çok değerli girişimler olsalar da bilim üretilen birçok alanı dışarıda bırakmakta, seçme kriterlerini genellikle formal bir takım ölçütler üzerinden gerçekleştirmektedir. Ülkemizde tatmin edici düzeyde bir elektronik veri tabanının yokluğu, kullanıcıların giderek elektronik kaynaklara dayanması nedeniyle dilimizde yazılan bilimsel nitelikli eserlerden yeterince faydalanılmamasına yol açarken diğer yandan dilimizde karşılığı bulunmayan kavramların gelişmediği ve bilim dilinin üretilmemesi gibi sorunları önümüzdeki süreçte daha da ağırlaştıracaktır. Ancak belirtilmesi gerekir ki bu yönde tatmin edici bir elektronik veri tabanı çok büyük kaynaklar isteyen, sadece bu veri tabanını oluşturan kişilerin değil akademik etkileşim yapısındaki herkesin özverisinin gerekli olduğu bir alandır.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Projemizin temel amacı olan literatür veri tabanını oluşturacak makaleler e-makale veri tabanı programına aktarılarak, Sosyoloji Bölümü web sayfasında okuyucuya e-veri olarak sunulmuştur. Burada makalelere ulaşma, makaleleri veri tabanı için uygun hale dönüştürme, programa aktarma ve işleme açma olmak üzere dört aşamalı bir yöntem izlenmiştir. Bir aşama bitince diğerine geçmek yerine belirli bir süreden sonra bu dört aşama paralel ve döngüsel işletilmiştir. Ancak bu projenin süresi tamamlandığında tamamen bitmiş bir proje olacağını düşünmemek gerekir. Yeni yayınlar ile e-makale veri tabanı sürekli olarak

geliştirilecek ve gerekirse veri tabanının zenginleştirilmesi için yeni yöntemler varolan teknik altyapı ve yöntemlere eklemenecektir.

Projemizin temel amacı olan literatür veri tabanı oluşturma süreci temel olarak dört aşamada gerçekleştirilmiştir. Bu aşamalar aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır:

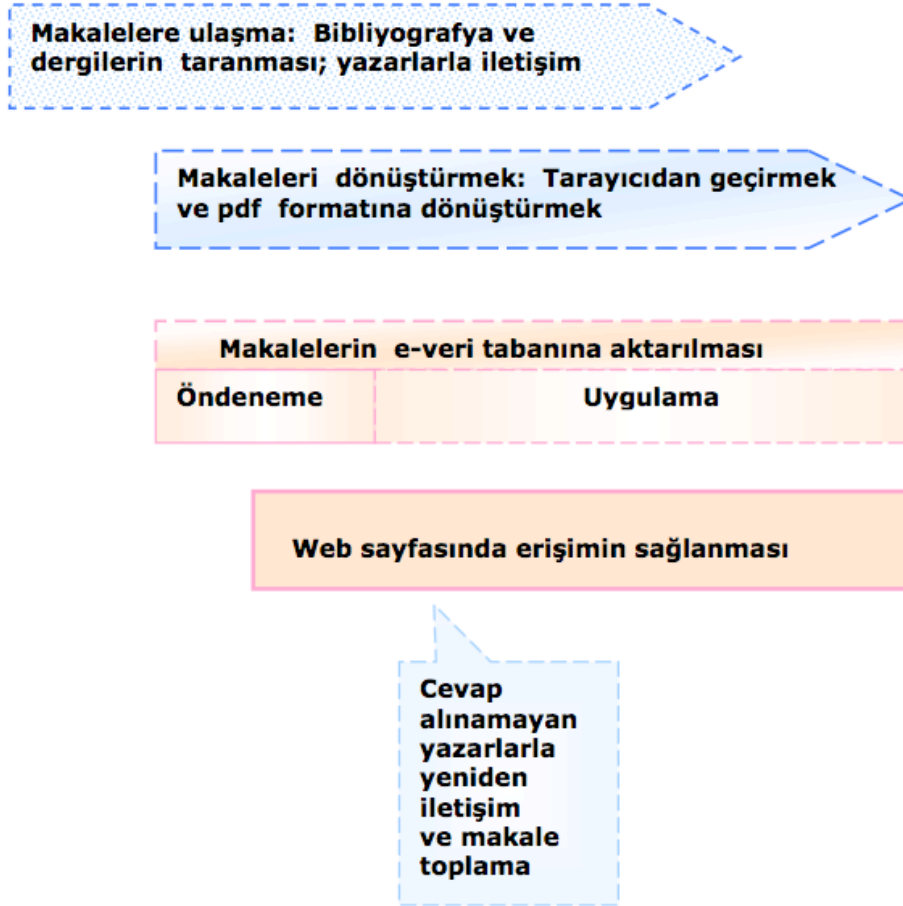
1) Makalelere ulaşmak için bibliyografyalar, dergiler ve edisyon kitaplar taranmış; diğer yandan üniversitede görev yapan akademisyenlere ve mevcut lisansüstü öğrencilere ulaşılmıştır. Dünyadaki örneklerle bakıldığında literatür veri tabanının sadece belirli bir girişimin ya da kurumun inisiyatifi ile değil gönüllülük esasına bağlı olarak başarılı olduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla Türkiye’deki bilim insanlarına literatür veri tabanına katkı için gönderilen bu çağrılar projemiz için özel bir önem arz etmektedir. Bu çağrılar e-mail, telefon ve duyurular aracılığı ile yapılmıştır.

2) Literatür veri tabanının farklı kullanıcıların farklı isteklerine hitap etmesi için iki formata uygun olarak saklanması düşünülmüştür. Bu yaygın formatlar Microsoft Word ve Adobe-PDF formatlarıdır. Matbu olan makaleler OCR teknolojisi kullanılan tarayıcıdan geçirilmiş ve bu sayede makalelerin sadece Adobe-PDF değil Microsoft Word formatında da saklanabilmesi sağlanmıştır. OCR teknolojisi matbu haldeki imajı Microsoft Word’deki karakter kodlarıyla eşleştirebilmektedir. Ancak söz konusu matbu metinde teknik aksaklığa yol açabilecek durumlarda benzeştirme manuel olarak yapılmıştır. Dijital ortamda olan makaleler ise PDF dönüştürücü kullanılarak Adobe PDF formatına ve Microsoft Word formatına uygun olarak hazırlanmıştır.

3) Yukarıda ayrıntılarıyla verdiğimiz biçimde hazırlanmış olan makalelerin künye bilgileri manuel olarak girilerek Microsoft Access programı ile, hazırlatılan veri tabanı programına geçirilmiştir.

4) Hazırlanan veri tabanı programı sürekli olarak genişlemeye açık bir programdır. Dolayısıyla sistemin açılması ile birlikte veri tabanının zenginleştirilmesi olanağı da sağlanmıştır.

Yukarıda bahsedilen proje sürecine ilişkin dört temel aşama birbirine paralel ve döngüsel işleyen bir yöntemsel sürecin temel aşamalarıdır. Bu süreci daha iyi anlayabilmek için aşağıda şematik gösterimi vermek faydalı olacaktır:

Figür 1: Literatür Veri Tabanı oluşturulması sürecinde takip edilen döngüsel yöntem şeması

4. BULGULAR

Proje başvuru formunda belirtildiği gibi teliflere ilişkin onaylar Kasım 2008 tarihinden itibaren başlatılmıştır. Aralık 2008’de de veri toplama ve bu verilerin değerlendirilmesi süreci başlatılmıştır. Proje yürütücüsü Prof. Dr. F. Beğlü Dikeçligil 24.06.2009- 03.07.2009 tarihleri arasında projenin gerektirdiği saha çalışmalarını tamamlamak üzere Ankara’da bulunmuştur.

Proje raporunda ifade edildiği üzere Türkiye’de bilim insanları arasında bir yardımlaşmayı ve farklı bilimsel platformlarla organik teması gerektirdiğinden söz konusu alan araştırması bir yandan bu ihtiyacı gidermiş, bir yandan da proje kapsamına giren farklı bilimsel yayınların karşılaştırmalı bir analizi gerçekleştirilmiştir.

25.10.2009 tarihinde yapılan istekle beraber, Connect Teknoloji isimli yazılım firması aracılığıyla projede aktif olarak yer alan uzmanların gözetim ve denetiminde veri tabanında yer alacak olan literatürün belirlenmesi, bu literatürdeki ilgili materyalin taranması ve veri girişi süreci bitirilmiştir. Projede oluşturulan veri tabanının uygun bir yazılımla aktarılması ve bilim insanlarına açılması amacıyla 20.03.2009 tarihinde yapılan istekle Art Soft isimli firma aracılığıyla bir yazılım geliştirilmiş, veri girişi süreci bu yazılımla tamamlanmıştır.

Söz konusu dönem içerisinde proje yürütücüsü Prof. Dr. F. Beğlü Dikeçligil’in yaptığı saha çalışması ve diğer personel Doç. Dr. Koray Değirmenci ve Öğr. Gör. A. Yonca Gençoglu’nun koordine ettiği çalışmalar neticesinde veri tabanına aktarılması uygun görülen bilimsel eserler toplanmış, hizmet alımı neticesinde bu yayınların taranması ve veri girişi süreci bitirilmiştir. Bu veri tabanının kullanıcı dostu bir yazılım aracılığıyla bilim insanlarının hizmetine açılması aşamasında da yazılım programlanması ve veri girişi hizmetleri tamamlanmıştır. 26 Ocak 2010 tarihli istek yazısıyla, projede görev alan Mehmet Sıddık Göçer’in üniversitedeki görevinden ayrılmasını takiben yerine Sosyoloji Bölümümüzde göre yapmakta olan Doç. Dr. Koray Değirmenci araştırmacı olarak projeye dahil olmuştur.

27.10.2008 tarihinde Sedaş Bilgisayar San. Tic. Ltd. Şti. aracılığıyla projenin gerektirdiği ekipman ihtiyacı için net 5.174,30 TL harcama yapılmıştır. 26.05.2009 tarihinde ise Art Soft Bilgisayar Yazılım ve Eğitim isimli firma aracılığıyla projenin gerektirdiği yazılım için net 5.900,00 TL harcama yapılmıştır. 24.10.2009 tarihinde Connect Teknoloji’den ilgili literatürün taranması ve veri girişi için hizmet alımı yapılmış ve net 16.997,00 TL harcanmıştır.

Proje raporunda öngörülen proje ön deneme safhasında bazı güçlükler yaşanmıştır. Bu güçlüklerden beli başlıları hizmet alımı neticesinde tamamlanan tarama ve veri girişi faaliyetlerinde önceden öngörülemeyecek biçimde bir düzenleme yapılması gerekliliğinden doğmuştur. Veri tabanında önemli bir yere sahip anahtar kelimelerin düzenlenmesi ve veri tabanında yer alan bilimsel eserlerin birbiriyle ilintisini kuracak bir kavramsal çerçeve ihtiyacı bu ön deneme safhasının gecikmesini beraberinde getirmiştir. Taranan ve veri girişi yapılan materyalin niceliksel çokluğu ve sosyoloji disiplininin çok geniş bir ilgi alanını içermesi nedeniyle bu alanda çalışmalar sürmüştür. Ön deneme sürecinde yaşanan bu gecikme nedeniyle uygulama, erişime açma, linklerin kurulması ve rapor yazımı safhalarında da bir gecikme yaşanmıştır. Bu nedenlerle proje yürütücüsü bu işlerin sağlıklı bir biçimde tamamlanması için proje bitim tarihi olan 30.12.2010 tarihinden başlayarak bir yıllık bir ek süre talebinde bulunmuştur.

Bir önceki bölümde belirtilen öngörülemeyen gelişmelerden kaynaklanan gecikmelere konu olan çalışmalar proje ek süresi içinde bitirilmiştir. İlk önce veri tabanı için çok büyük önem arzeden anahtar kelimelerin tasarlanması ve organizasyonu ve bununla ilintili olarak bilimsel eserlerin arasındaki bağlantıları oluşturacak olan kavramsal çerçeve buna uygun veri tabanında düzenlemeler işleri bitirilmiştir. Ardından öndeneme, uygulama, erişime açma, linkelerin kurulması ve rapor yazımı safhaları tamamlanmıştır.

E-makale veri tabanına ‘<http://sosyoloji.erciyes.edu.tr/emakale.htm>’ adresinden erişilmektedir. Arama, araştırmacıların istedikleri kaynağa kolayca erişimi düşünülerek birçok parametre üzerinden işleyecek şekilde tasarlanmış, arayüz olarak da kullanıcı dostu bir arayüz gerçekleştirilmiştir (Bkz. Ek. 1) Arama parametreleri şu şekildedir:

Yazar Adı (Soyadı)

Başlık (içinde)

Dergi/Kitap Adı İle

ISSN No İle

Anahtar Kelime İle

Türkçe Özet İçinden

İngilizce Özet İçinden

Yayın Yılı

Araştırmacı bir ya da birden çok parametre kullanarak arama yapabilmektedir. Arama sonucunda ulaşılabilecek kaynakların kullanıcı açıklık düzeyi farklı biçimlerde kurgulanmıştır. Birinci kategoriyi tarama sonucunda hem dosya içerisinde arama yapılabilecek ‘Adobe Pdf’ hem de OCR teknolojisi aracılığıyla ‘Microsoft Word’ formatına çevrilebilmiş ve kullanıcı açıklığı sağlanmış dosyaların içerildiği materyaller bulunmaktadır. Söz konusu materyalin orijinal basımında Türkçe ve İngilizce özetler varsa bu veriler arama sonucuna dahil edilmiştir. Anahtar kelimeler orijinal eserde varsa aynen eklenmiş yoksa başlık ve konu esasına göre veri tabanına eklenmiştir. İkinci kategoride, içerisinde arama yapılamayacak nitelikte ‘Adobe Pdf’ formatına dönüştürülebilmüş (dolayısıyla OCR teknolojisinin işlevsiz olduğu) ve kullanıcı açıklığı sağlanmış materyaller bulunmaktadır. Bu genellikle orijinal eserin baskı kalitesinden ya da biçiminden (yayın tarihi veya kullanılan font gibi) kaynaklanmıştır. Söz konusu kategoride anahtar kelimeler orijinal eserde varsa aynen veri tabanına eklenmiş yoksa başlık ve eserin konusundan yararlanılarak veri tabanına işlenmiştir. Üçüncü kategoride ise tam metin olarak girilemeyen (genellikle kullanım hakkı nedeniyle) ve künye bilgileri esasına göre yazar adı, anahtar kelime, yayın yılı, başlık esasına göre arama yapılacak materyal bulunmaktadır. Söz konusu materyalin orijinalinde anahtar kelime varsa bu aynen veri tabanına işlenmiş yoksa başlık ve konu temelinde saptanmış olan anahtar kelimeler veri tabanına işlenmiştir.

Arayüzden görülebileceği gibi tasarım tamamen kullanıcı dostu bir temelde ve ‘boolean search’ mantığına uygun olarak tasarlanmıştır. ‘Boolean search’ kavramı bilindiği gibi arayıcının ‘ve’, ‘veya’, ‘değil’ gibi farklı arama araçlarını kullanarak istediği materyale tam bir kısıtlama ile erişmesini sağlamakta ve zaman/tutarlılık açısından verimlilik

sağlamaktadır. Ancak e-makale veri tabanı bu arama mantığını aynı arama parametresi içinde ‘ve’, ‘veya’, ‘değil’ araçlarını kullanarak değil, farklı parametrelerin aynı anda işletilmesini sağlayarak çalışmaktadır. Klasik ‘boolean search’ mantığı veri tabanının ulusal ya da uluslararası nitelikte ve/veya çok yüksek hacimlerde olduğu durumlarda daha etkili bir yöntem iken, veri tabanının daha spesifik bir alana odaklandığı ve hacmen daha kısıtlı bir düzeyde olduğu durumlarda bu uyarlamanın daha kullanıcı dostu (yalın, ulaşılabilir ve çekici) bir arayüz sunduğu tespit edilmiştir. Kullanıcı bir önceki paragrafta bahsedilen arama parametreleri sonucunda açıklığı belirli düzeylerde gerçekleştirilebilmiş materyalin tam metnine alttaki ikonlarla ulaşabilmektedir (Bkz. Ek 3). Buradaki ‘pdf’ ve ‘word’ ibareleriyle gösterilen ikonlara tıklamak suretiyle tam metine ulaşılabilir. Eğer kullanıcının sisteminde tam metnin depolandığı formatları açabilecek yazılımlar mevcut ise, söz konusu dosya yeni bir pencerede açılacak, eğer mevcut değil ise kullanıcının işletim sisteminde daha önce yüklemenin yapılacağı yer olarak seçilmiş klasöre söz konusu dosya inecektir. Tam metin dosyalarının isimleri de arayüzün kullanıcı dostu olma ilkesine uygun bir biçimde yayının adı, tarihi, cildi ve numarasını içerecek biçimde kodlanmıştır. Bu da kullanıcıyı söz konusu dosyayı tekrar açma veya arşiv olarak tutma aşamasında rahatlatacak nitelikte bir uygulamadır.

Tablo 1. Proje Kapsamında Yapılan Çalışmalar

Yapılan İşler	İşin Tanımı	Kimin Tarafından Yapıldığı	Koordinasyon	Birim	Adet	Tamamlanma Düzeyi
Literatür Araştırması ve Taraması	Veri Tabanına Girecek Makalelerin Seçimi	Connect Teknoloji Proje Yürütücüsü Yardımcı Araştırmacılar	Proje Yürütücüsü	Tane	Genelleştirilmiş	Tamamlanmıştır
Veri Girişi	Seçimi yapılan Makalelerin künye bilgileri ve anahtar kelimeler girişi	Connect Teknoloji	Proje Yürütücüsü	Tane	2064	Tamamlanmıştır
Tarama	Microsoft Word, Adobe-PDF Aktarılması gereken makalelerin taranması	Connect Teknoloji	Proje Asistanı	Sayfa	13.665	Tamamlanmıştır
Format Dönüştürme (Microsoft Word, Adobe-PDF)	Farklı formatlarda bulunan makalelerin Adobe-PDF aktarılması	Connect Teknoloji	Proje Asistanı	Tane	3.441	Tamamlanmıştır
Veri eşleştirme	Veri tabanı ile dönüştürülmüş formatların nominal bağıntısını kurma	Yardımcı Araştırmacılar	Proje Asistanı	Tane	4.128	Tamamlanmıştır
Arayüz tasarımı (Ek. 1, Ek. 2)	Veri tabanı erişiminin sağlanması için web sitesinin yayınlandığı server üzerinden çalışan kullanıcı dostu aracın geliştirilmesi	Artsoft	Proje Yürütücüsü	Tane	1	Tamamlanmıştır
E-makale veri tabanı yazılımının geliştirilmesi	E-makale veri tabanının geliştirilmesi	Artsoft	Proje Yürütücüsü	Tane	1	Tamamlanmıştır

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

E-Makale veri tabanı projesi uzun dönem bir çalışmanın ve farklı nitelikteki işlerin koordinasyonu sonucunda meydana gelmiş bir projedir. Söz konusu projenin uygulanmasında teknolojik kısıtlılıklar, imkanlar, farklı alternatifler, sosyal bilimler disiplinine özgü bir takım özelliklerin getirdiği alana has nitelikler temelinde değerlendirilmiştir. Bu bölümde projenin başarılı olduğu alanlar, önümüzdeki süreçte daha da ileriye götürülmesi gereken yönleri ve projenin doğasına has uzun erimli amaçlar özetlenecektir.

Bilindiği gibi elektronik veri tabanı sistemlerinin birçok avantajı vardır. Elektronik veri tabanları bilginin bir araya getirilmesini sağlarken, aynı zamanda bilgiyi dijital ortama dönüştürerek taşınabilir ve kolay ulaşılabilir hale getirmektedir. Bilginin dijital hale getirilmesi aynı zamanda onun başka formatlara dönüştürülmesini ve bu yollar gelecekte tasarlanacak başka veri tabanları sistemlerine ve işletim sistemindeki değişimlere uyarlanabilir olması anlamına gelir. Ulaşılabilirlik, erişim verimliliği, dönüştürülebilirlik gibi faktörlerin yanısıra elektronik veri tabanları aynı zamanda veri güvenliğini de artırıcı yönde etkilerde bulunmaktadır. Bu güvenlik faktörü, verinin giriş, saklama ve çıkarılmasındaki düşük maliyetler de göz önüne alındığında, elektronik veri tabanı sistemini günümüz dünyasında alternatifsiz bir hale getirmektedir.

Ancak veri tabanı sistemlerinin tüm bu olumlu yanlarına karşın özellikle ticari bir mantıkla işlemeyen veri tabanları sistemleri için temel bir sorun verinin elde edildiği farklı kaynaklardan kullanım izni alma sorunudur. Bu sorun ticari sistemler için büyük bir sorun değildir. Çünkü ticari veri tabanı sistemleri abonelik sistemi ile çalışmakta, hem kaynağın elde edildiği yere hem de veri tabanını oluşturan kuruma maddi olarak gelir getirdiği için tüm kullanım izinleri de bu gelir sistemine göre düzenlenmektedir. Ticari olmayan veri tabanı sistemlerinde ise veri tabanının geliştirilmesi bir yandan ilgili kurumun iletişim ve ikna olanaklarına, diğer yandan da kaynağın elde edileceği kurumun işbirliği yönündeki tutumuna

bağlıdır. Söz konusu problem E-Makale projesinde de kendisini göstermiştir. Ancak, birçok kurumun işbirliği yönündeki tutumları olumlu olmuştur. Ancak denilebilir ki, farklı kurumların bu yöndeki tutumları, veri tabanı kullanıcılara açıldığı oranda daha da olumlu hale gelecek ve veri tabanı giderek daha da gelişkin ve kapsamlı bir düzeye gelecektir.

E-Makale veri tabanı teknik altyapısı (tarama, kodlama, veri girişi vb. işlevler açısından), kullanıcı dostu arayüzü ve veri tabanı işleme yazılımı yönünden asgari düzeyin çok ötesinde bir düzeydedir. Sistem verilerin işlenmesi, veri tabanına aktarımı ve kullanıcıya sunulması boyutları açısından eksiksiz bir şekilde kurulmuştur. Tablo 1’de belirtilen tüm uygulama safhaları yerine getirilmiştir. Ancak, dünyadaki tüm elektronik veri tabanı sistemlerinin temel özelliği sistemin işlemesini takiben zaman içinde veri tabanının hacmen ve nitelik olarak gelişmesi mantığına dayalıdır. Bu E-Makale veri tabanı sistemi için de geçerlidir. Kuşkusuz, işlenmeye hazır, kullanım izni ya da işbirliği için iletişim gerektiren hayli hacimli kaynaklar zaman içinde veri tabanına işlenecek, veri tabanı çok daha kapsamlı, hacimli bir hale gelecektir. Dolayısıyla, projenin teknik altyapısı, başlangıç için yeterli düzeyde veri ve sunumu sağlayan veri tabanı/server boyutları eksiksiz yerine getirilmiştir.

Yukarıda anılan ve gelecekte geliştirilmesi gereken boyutlar açısından sistemin tanınırlılığı çok önemlidir. Önümüzdeki süreçte bir yandan farklı kurumlarla işbirliği yönündeki iletişim çabaları şimdiye değin sürdürüldüğü gibi devam edecek, diğer yandan farklı bilimsel platformlarda sistemin tanıtımı yapılacaktır. Ülkemizde elektronik veri tabanı sistemlerinin tarihi çok yenidir ve bu alanda yapılacak her girişim daha ileride çok daha tatmin edici boyutlarda oluşacak olan veri tabanları sistemlerine katkı yapacaktır. Sistemin kapsam, nitelik ve hacim boyutları açısından daha ileri safhalara götürülmesi kuşkusuz projenin bitimini takip edecek olan çalışmalara bağlıdır. Dolayısıyla E-Makale projesi teknik altyapı ve başlangıç için tatmin edici düzeydeki veri tabanı hacmi açısından bitmiş olsa da, projeyi doğası itibariyle bitmiş ya da bitecek bir proje olarak değil zaman içinde daha da gelişerek sürecek, farklı sistemlere öncülük edecek ve onlarla işbirliği yapacak bir proje

olarak düşünmek yerinde olacaktır. Bu amaçlarla E-Makale projesinin, kendi kapsamı ve özgüllükleri açısından alanda bir ilk girişim olması kısa vadede projenin daha da tatminkar uzun vadede de istenilen düzeyde olması açısından bir motivasyon unsuru niteliğindedir.

6. KAYNAKLAR

Bell, Anne (1997). "The impact of electronic information on the academic research community." *New Review of Academic Librarianship*. 3(1): 1-24.

Hallmark, Julie (1994). "Scientists' access and retrieval of references cited in their recent journal articles." *College and Research Libraries*. 55(3): 199-208.

Moyo, M. Lesley (2004). "Electronic libraries and the emergence of new service paradigms." *The Electronic Library*. 22(3): 220-230.

Schauder, Don (1993). "Electronic publishing of professional articles: attitudes of academics and implications for the scholarly communication industry." *Proceedings of the IATUL Conferences: Paper 3* (<http://docs.lib.purdue.edu/iatul/1993/papers/3>).

Steele, Colin (1998). "New paradigms in access and delivery." *Gower Handbook of Information Management*. R. Prytherch (der.) içinde (http://anulib.anu.edu.au/about/steele/new_paradigms.html), 347-65. Aldershot: Gower Publishing.

Talja, Sanna ve Hanni Maula (2003). "Reasons for the use and non-use of electronic journals and databases: A domain analytic study in four scholarly disciplines." *Journal of Documentation*. 59 (6): 673-691.

EKLER

EK 1.

Tarama Kriterleri

e-makale
veritabanı

Yazar Adı ile	
Başlık İçinde	
Dergi / Kitap Adı ile	
ISSN No ile	
Anahtar Kelime ile	
Türkçe Kısa Özet İçinden	
İngilizce Kısa Özet İçinden	
Yayın Yılı	Tüm Yıllar İçinde Ara ↓

Figür 2: E- Makale Veri Tabanı Ara Yüzü

e-makale
veritabanı

E-makale veri tabanı sosyolojinin kapsamına giren ve çeşitli dergi ve derleme kitaplarda yayınlanmış Türkçe akademik nitelikteki makalelerin taranarak tespit edilmesi ve tam metinlere dayanan e-makale veri tabanı oluşturularak Sosyoloji Bölümü web sitesinde araştırmacılara sunulmasıdır. Çok yakında web sitemiz üzerinden e-makale veri tabanımız kullanıcıların hizmetine sunulacaktır.

E-makale veri tabanı, sosyolojinin kapsamına giren ve çeşitli dergi ve derleme kitaplarda yayınlanmış Türkçe akademik nitelikteki makaleleri kapsamaktadır. Bu makaleler literatür taraması ile tespit edilecek ve yasal izinler alındıktan makalelerin tam metinleri ile e-makale veri tabanı oluşturulacaktır. Çok yakında web sitemiz üzerinden e-makale veri tabanımız kullanıcıların hizmetine sunulacaktır.

Ulaşılan makalelerle oluşturulmuş olan e-veri tabanında makalelerin tam metinlerine; yazar adı ve soyadı, yayın adı, dergi/ kitap adı, yayın tarihi, ISBN numarası ve anahtar kelimeler ile hızlı bir biçimde ulaşılacaktır. Piyasada mevcut olan dergi ve derleme kitaplardaki makalelerin ise tam metinleri yerine bibliyografik künyeleri yer alacaktır. Ayrıca daha sonra makalelerini bir kitapta toplamak isteyen yazarların makalelerinin tam metinleri veri tabanından çıkarılarak yerine künyeleri gösterilecektir.

Bilimsel bilgi birikimine dayanmaksızın bilimsel faaliyete başlamanın ve yürütmenin imkansızlığı her düzeyde bilimsel çalışma yapanların bildiği bir gerçektir. Literatüre dayanma gerçeği ve ihtiyacı araştırmacının statüsüne, araştırmanın türüne, amacına ve yöntemine göre değişmektedir.

Bilimsel bilgi birikimine katkıyı amaçlayan temel araştırmalar kadar sorun çözmeye yönelik uygulamalı araştırmalar için de mevcut bilgi birikimine dayanmak zorunluluğu vardır. Aynı zorunluluk belirli bir konuda görüş ve eğilim tespit etmeye yönelik bir kamuoyu araştırması için de söz konusudur. Bu nedenle bilim ve araştırma dünyası için mevcut bilgi birikimi son derece önemlidir.

E-makalenin amacı literatüre ulaşmadaki zorlukları aşmak ve araştırmacılara hizmet sunmaktır. Temel gerekçe günümüzde kaynaklara ulaşma imkanının artmasına rağmen belirli alanlarda bu konuda büyük sıkıntıların yaşanıyor olmasıdır. Bilindiği üzere üniversite kütüphanelerinin online hizmetleri içinde çeşitli e-veri tabanları yer almaktadır. Ancak bu veri tabanları yurtdışındaki süreli yayınları ve özellikle İngilizce olan makaleleri kapsamaktadır. E-makale veri tabanı ile sadece akademik çalışma yapanların değil diğer araştırmacıların da en kısa zamanda tam metne ulaşmalarına imkan sağlanacaktır.

Erciyes Üniversitesi Sosyoloji Bölümü olarak bir ilk olacak bu çalışmamızı yakında web sitemizden sunacağımızı bildirmekten büyük bir mutluluk duyuyoruz.

Figür 3: E-Makale Veri Tabanı Tanıtım Yazısı

Ek 3

Makale Detayları

e-makale
veritabanı

Baslık	Türkiye'de Yeni Toplumsal Hareketler Ve Demokrasi
Yazar Adı	Mustafa Kemal COŞKUN
Editör	Ahmet UYSAL
Dergi / Kitap	Tezkiye
Sayı	46-47
Cilt	
Sayfa No	60-86
Yayın Yılı	2007
ISSN No	1302-7875
Tam Metin	

Kısa Özet - Türkçe

Kısa Özet - İngilizce

Tarama Sonuçlarına Dön

Tarama Sayfasına Dön

Figür 4: E-Makale Örnek Arama Sonucu Sayfası